

O'QUVCHILAR BILAN ISHLASHDA PEDAGOG VA OTA-ONALARNING HAMKORLIGINI YO'LGA QO'YISH MASALALARI

Mamajonova E'zozxon Abduqaxxorovna

*Farg'ona viloyati Farg'ona tumani 32- sonli umumiy o'rta ta'lim maktab
amaliyotchi psixologi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada o'quvchilarni tarbiyalashda pedagog bilan otaonalarning hamkorlikdagi ishlarini tashkillashtirish tamoyillari, ota-onalar majlisini qanday tashkillashtirish haqida, oila va maktab tushunchalari hamda bolani tarbiyalashda muvaffaqiyatga erishish haqida aytib o'tiladi.*

Kalit so'zlar: *oila, maktab, sinf rahbari, pedagog, ota-onalar majlisi, o'quvchi, individual, hamkorlik, tarbiya, ta'lim*

KIRISH

"Oila va maktab - bu qirg'oq va dengiz. Sohilda bola birinchi qadamlarini tashlaydi, hayotning birinchi saboqlarini oladi, keyin uning oldida cheksiz bilim dengizi ochiladi va maktab bu dengizda yo'l ochadi. Bu uning qirg'oqdan butunlay uzilishi kerak degani emas". Darhaqiqat, rus yozuvchisi Lev Kassil bu so'zlarni bekordan bekor aytmagan. Oila qirg'oqning, dengiz esa maktabning xuddi o'zginasi. Bola ko'z ochib onasini, otasini, yaqinlarini va uyini ko'radi. Shu yerda unib-o'sadi, ulg'ayadi, ilk xotiralari tug'iladi, cheksiz mehr ummonini oilasidan his qiladi. Keyin esa cheksiz bilim dengizi tomon yo'l oladi, bu yo'lni esa maktab ochadi. Maktab- ilm o'chog'i. Bola qalam ushlashni, yozishni, chizishni, o'qishni ilk o'qituvchisi bo'lmish sinf rahbaridan o'rganadi. Lekin bu degani " Endi barcha narsani maktab o'rgatadi" degani emas. Maktab faqatgina ta'lim beradi, xolos. Tarbiyani esa oilasidan, mahallasidan, o'z atrofidagi muhitdan oladi. Ta'lim va tarbiyani qisqagina qilib ta'riflash mumkin. "Ta'lim- bu osh pishirish jarayonini ma'ruza yo'li bilan tushuntirish bo'lsa, tarbiya- shu jarayonni amalda ko'rsatib berishdir". Shunday ekan, ta'lim va tarbiya bir-biri bilan chambarchas bog'liq.

Bolani tarbiyalashda har qanday muvaffaqiyatga faqat uning ota-onasiga individual yondashish orqali erishish mumkin, faqat uning oilasi bilan aloqa mavjud bo'lsa. Dastlab, o'quvchilar birinchi sinfga qadam qo'ygan paytlarida ularga yaxshi munosabatda bo'lishi kerak. Ilk ko'rinish o'quvchining miyyasida qoladi va u butun umr shu ko'rinishni unutmasdan, xuddi shu holatda o'qituvchini eslab qoladi. Shuning uchun o'qituvchi faqat bilim darajasiga, balki odob-axloqiga qaramasdan, tashqi ko'rinishiga ham e'tibor berishi kerak. O'qituvchi hammaga o'rnak bo'lib, maktab formasida bo'lishi, ochiq-sochiq kiyinmasligi, haddan tashqari tor yoki keng kiyim kiyimasligi, me'yoridan ortiq pardozi vositalarini ishlatmasligi darkor. Har qanday

holatda ham o'zini o'quvchilardan oldinda hisoblashi lozim. Negaki, o'qituvchi o'quvchilari bilan bolalardek munosabatda bo'lib, ular bilan bir xil beo'xshov harakatlar qilsa, o'quvchilarda o'qituvchisini hurmat qilmaslik, yoki o'zlari bilan tengdek ko'rish holatlari uchraydi. Bu esa o'qituvchining obro'sini pasaytiradi. To'g'ri yuqoridagi harakatlarni qilish, o'quvchi bilan do'stona munosabat o'rnatishga yordam beradi, lekin keragidan ortiq qilingan har qanday holat bolalarda salbiy jihatlarning shakllanishiga olib keladi.

Birinchi sinf o'quvchilari endigina bog'chadan kelganligi bois, ularda o'yinqaroqlik yuqori darajada bo'ladi. Ko'pincha darsni o'zlashtirish o'rniga turli xil o'yinlarga yoki multfilmlarga qiziqib ketishadi. Bunday holatlarda o'qituvchilar o'quvchilar bilan ishlashishda individual yondoshib, darslarni multimedialardan, tarqatma materiallardan, ko'rgazmali qurollardan foydalanishsa o'rinli bo'ladi. Faqat bu materiallarni o'quvchilar avval ko'rmagan va bilmagan bo'lishlari lozim. Shundagina o'quvchilarda bu formalar qiziqish uyg'ota oladi.

"Bolalarni tarbiyalashda muvaffaqiyat qozonish uchun, pedagoglar uzluksiz o'z-o'zini tarbiyalashi zarur",- deya rus yozuvchisi Lev Tolstoy bekordan bekor aytmagan. Pedagog(grekcha tildan olingan bo'lib "bola yetaklovchi" ma'nosini anglatadi) avvalo o'zini har doim tarbiyalab borishi darkor. Boshlang'ich sinf o'qituvchisi o'quvchilarning otaonalari bilan ishlashishda o'ta ehtiyotkor bo'lishi lozim. Ular bilan dastlab yaxshi aloqa o'rnatib olishi darkor, buning uchun esa bir qancha yo'lni bosib o'tish kerak bo'ladi. Agar o'qituvchi ota-onalar bilan har qanday holatda ham individual tarzda ishlasha olsa, bu o'qituvchining g'alabasi, o'quvchining esa kelajagini hal qiluvchi vositadir. Demak, boshlang'ich sinf o'qituvchisi ota-onalar bilan qanday ishlashish kerakligini ko'rib chiqamiz.

Ota-onalar bilan ishlashishni yo'lga qo'yishning eng asosiy qismi bu ota-onalar majlisini tashkil qilishdir. Buning uchun o'qituvchi majlis bo'ladigan kun va vaqtini otaonalarga yetkazish maqsadida chiroyli hoshiyali taklifnoma, otkritka yoki telefon orqali yoqimli muloqot bilan taklif qilishlari mumkin. Bularning har biri ota-onalarni qiziqtiradi va ular ishlarini tashlab bo'lsa ham, majlisda nimalar bo'lar ekan deya kelishadi. Sinf rahbari majlis o'tkaziladigan xonani avvaldan tayyorlab qo'yishi, xonaning tozaligiga, yorug'ligiga va bezaklariga e'tibor berishi kerak. Iloji boricha o'quvchilar qo'l mehnati bilan ishlagan narsalarini xona devorlariga ilib qo'yish, ota-onalarning sinf rahbariga bo'lgan munosabatini yaxshilaydi. Farzandlarining qo'l mehnatini ko'rib, ularga bo'lgan ishonchini orttiradi. Yana majlis nomi ham noan'anaviy bo'lib, bu ota-onalarni o'ylantirishi, majlis tomon undashga xizmat qiladigan darajada kutilmagan bo'lishi lozim.

Majlis o'tkaziladigan ofisga kirib, ota-onalar, birinchi navbatda, sinf rahbarining tabassumini ko'rishlari va undan do'stona tabrikni eshitishlari kerak. Bu darhol ma'lum bir kayfiyat va atmosferani yaratadi. Uchrashuvga 1,5 soatdan ko'p

bo‘limgan vaqt ajratib, uni mazmunli o‘tkazish uchun oldindan uchrashuvning "ssenariysi" ni yaxshilab o‘ylab qo‘yish lozim. Keyin ota-onalarga berish uchun savollari tayyorlab, uchrashuv davomida xabarlarini qisqa qilishga va vaqti-vaqti bilan yaxshi kazil bilan keskin vaziyatlarni bartaraf etishni o‘rganish lozim. Majlis davomida past o‘zlashtiruvchi o‘quvchilarning ota-onalariga tanbeh berish emas, balki past o‘quvchi "yomon o‘quvchi" emasligini tushuntirish kerak. Eng asosiysi, uchrashuvni ijobiy so‘zlar bilan boshlab, salbiy bilan davom etib, suhbatni kelajak uchun takliflar bilan yakunlash maqsadga muvofiq bo‘ladi. Ota-onalar o‘z farzandiga har doim hamma narsada yordam berishi kerakligi hissi bilan yig‘ilishni tark etishi kerak.

Ota-onalar bilan ishlash sinf rahbari ish tizimining ajralmas qismidir. Bu ish tizimli va ilmiy asoslangan holda sinf rahbarining umumiy pedagogik faoliyatiga organik ravishda kiritilgan bo‘lsa, muvaffaqiyat keltiradi. Maktabning tarbiyaviy ishini bolaning individualligi oilada shakllanishini hisobga olmasdan qurish mumkin emas. Sinf rahbari o‘quv jarayonining markaziy shaxsidir. Ota-onalar maktabni sinf rahbarining mahoratiga qarab baholaydilar, birinchi navbatda uning professionalligidan qoniqish yoki norozilik bildiradilar. Ota-onalar eng muhim narsani his qilishadi - bolani kim va qanday qilib hayotga kiritadi. Sinf rahbarining ota-onalar bilan o‘zaro munosabati uning maktabdagi faoliyatining ajralmas qismidir. Birinchi kunlardan oq bolalarning ota-onalari bilan do‘stona, sheriklik munosabatlarini o‘rnatish muhimdir. Zero, bola tarbiyasining poydevori oilada qo‘yiladi va u maktabga u yoki bu tarzda tarbiyalangan holda keladi.

Sinf rahbarining o‘quvchilarning oilalari bilan munosabati oilani, uning tarbiyaviy imkoniyatlarini, oilaviy tarbiya muhitini o‘rganish orqali amalga oshirilishi kerak. Umumiy o‘zaro axloqiy pozitsiyalar asosida talabalar uchun yagona pedagogik talablar ishlab chiqilib, ular birgalikdagi faoliyatning turli shakllarida amalga oshiriladi. Bu holatda muvaffaqiyat ko‘rsatkichi sinf o‘qituvchisining o‘z o‘quvchilarining ota-onalarini pedagogik niyatlar ittifoqchisi qilish qobiliyati bo‘ladi. Sinf rahbarining ota-onalar bilan olib boradigan ishlarida asosiy narsa o‘quvchilarni oila va maktabdan tarbiyalashga qo‘yiladigan talablarning birligini ta‘minlash, ularning uyda o‘qitishi uchun normal sharoitlarni yaratish va oilaning tarbiyaviy faoliyatini yo‘naltirishdir. Maktabning oila bilan ishlash mazmuni va asosiy shakllari ushbu mavzu bo‘yicha maxsus bobda ochib berilgan. Shuning uchun bu erda biz sinf o‘qituvchilarining o‘quvchilarning ota-onalari bilan aloqalarini saqlashdagi faoliyatining ba‘zi masalalarini ta‘kidlash bilan cheklanamiz.

Xulosa qilib aytganda, maktab va oila o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarning zarurligi va ahamiyati yaqqol ko‘rinib turibdi. Bolaning yutuqlari muvaffaqiyati uning rivojlanishiga kim va qanday ta‘sir qilishiga bog‘liq. Bola ko‘p vaqtini maktabda va uyda o‘tkazadi, shuning uchun o‘qituvchilar va ota-onalarning o‘zaro munosabatlari bir-biriga zid bo‘lmasligi, balki bola tomonidan ijobiy va faol ravishda qabul qilinishi

muhimdir. Agar o‘qituvchilar va otaonalar ta’lim muammolarini hal qilishda manfaatdor va muvofiqlashtirilgan bo‘lsa, buni amalga oshirish mumkin. Hech kimga sir emaski, maktab faoliyati oila faoliyatining qizg‘inligidan bir necha barobar ko‘pdir. Ammo boshqacha bo‘lishi mumkin emas, chunki aynan o‘qituvchilar ta’lim sohasidagi mutaxassislardir, shuning uchun ular ota-onalar bilan o‘zaro hamkorlikda ish olib borishlari kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ta’lim taraqqiyoti. Boshlang‘ich ta’lim, «Sharq» 1999-yil, 7-maxsus son.
2. Rustam Jo‘raqulov. Boshlang‘ich ta’limning bugungi kundagi dolzarb muammolari. Ta’lim va taraqqiyot. 25.06.2016
3. «O‘quvchilarni tarbiyalashda oila, mahalla, maktab hamkorligi» konsepsiyasining. O‘quvchi ma’naviyatini shakllantirish. – T.: «Sharq» nashriyot matbaa Bosh tahririyati. 2000 y
4. Mavlanova R.A., To‘raeva O.T., Xoliqberliev K.M. “Pedagogika” - T.; O‘qituvchi 1998 y.
5. Mavlanova R., Normuradova B., Raxmanqulova R. Tarbiyaviy ishlar metodikasi. –T.: Fan, 2007.
6. Z.K.Kurbaniyazova, Boshlang‘ich sinflarda ota-onalar bilan ishlash metodikasi Toshkent “Tafakkur avlodi” 2020y